

Szirmai Panni A NYILVÁNOSSÁG TERE JÁRHATATLAN

A kezdetektől viták övezik a Városligetbe tervezett múzeumi negyedet. Városvédő és szakmai szervezetek a Liget zöldterületének védelmében határozottan ellenzik új múzeumépületek építését. Április közepén derült ki a Magyar Nemzeti Galéria–Ludwig Múzeum–Kortárs Művészeti Múzeumi és a Néprajzi Múzeum épületére kiírt meghívásos tervpályázat eredménye. A nyertes tervek mellett számos kivitelezhető és költséghatékony alternatív javaslat is szóba került a Magyar Urbanisztikai Társaság „Mindent a maga helyén” című városfejlesztési konferenciáján a Magyar Tudományos Akadémián^[1]. Lányi András író, filozófust a konferencia kapcsán a Múzeumliget projektről kérdeztem.

Általában mennyire van helye politikai döntéseknek városfejlesztési kérdésekben?

Mindig is volt. Egy város fejlesztése politikai kérdés, a politika mindig bele akar szólni, meg van hozzá a hatalma, és érdeke is fűződik hozzá. Budapest fejlődésében éppen az az érdekes, hogy ez a város nem is lenne, ha a politika nem kreatívan nyúlt volna hozzá. Ez a legszebb példa arra, hogy a hosszabb távon gondolkodó politika mi mindent tehet egy városért. József nádor jóvoltából a Közmunkatanács és a Királyi Szépítő Bizottság városfejlesztési munkája nyomán Budapest fejlődése az akkori kormányzattól döntő lökést kapott. Ma pedig arra kapunk sorozatosan ellenpéldát, hogy az egymást követő kormányok rövidtávú gondolkodása és a különböző üzleti érdekek szerinti városfejlesztés mennyit árt egy városnak.

Mit gondol, mi lesz a végkifejlete a vitatott városligeti múzeumi beruházásnak? Megvalósulnak a tervek?

Nem vagyok futurológus. A városvédő akcióban résztvevő civilek abban a tudatban cselekszenek, hogy akkor is érdemes küzdeniük, ha biztosak a kudarcban. Ez a valószínűbb forgatókönyv. Ezúttal a reménytelennek tűnő ügy vált váratlanul kétesélyessé, és ebben komoly szerepe volt a Schneller István építész (volt budapesti főépítész) kezdeményezésére a Magyar Urbanisztikai Társaság szervezésében megtartott konferenciának, ahol az építésztársadalom meglepően határozottan és egységesen foglalt állást a terv ellen. Számunkra is most derült ki, hogy a Múzeumliget projekt nem élvezi az építészek nagy részének támogatását, mert ők építeni szeretnek. Ritkán van ellene kifogásuk, ha kicsit túlépítenek egy várost.

Városliget

Milyen ellenvetések fogalmazódtak meg a tervekkel szemben?

Itt három olyan nyilvánvaló és arcátlan törekvés találkozott, amit már senki nem hagyhat szó nélkül, ha komolyan belegondol. Először is Budapesten katasztrofálisan elfogytak a zöld területek, ami maradt, az is évről évre csökken. A város közepén van Magyarország legszebb és legrégebbi közparkja. Szörnyű, hogy ezt nem helyreállítani akarják és a vegetációt gazdagítani – volna mit fejleszteni –, hanem azt nézik, hol lehetne még kicsit eléje építeni.

Másodszor: a budai Vár idegenforgalmilag értékes, de alulhasznált része a városnak, innen akarják kiüldözni egymás után a kulturális funkciókat – az Országos Széchényi Könyvtárat, a Nemzeti Galériát és az akadémiai kutatóhelyeket. Mindezt azért, hogy a kormányzati reprezentációnak teremtsenek újabb teret. Vérlázító.

A harmadik szempont pedig a funkcióteremtés. A főváros tele van roskadozó műemléképületekkel, amelyek azért pusztulnak el, mert nincs funkciójuk. Ezeket mind közcélra kellene használni, magánbefektető ugyanis ritkán vág bele, hogy egy rendszerint költséges felújítással jusson épülethez; szívesebben épít újat. Az állam, a város, a kormány feladata, hogy megtalálja az általában szép vagy történelmileg jelentős műemléképületek rendeltetését. Akár harminc múzeumot is el tudnánk helyezni lepusztult, kiürült műemléképületekben Budapesten. Ez a terv nem is felesleges, ez galád.

Budai Vár

Mintha most hangosabbak és egységesebbek lennének az ellenző hangok. Mi ennek az oka?

Semmi jelentősége nem volna, hogy ezt pár ember így gondolja, de most először mintha megingott volna a szakma és a politika. Elbizonytalanodás látszik, több neves hazai és külföldi építész Erick van Egeraattól Zoboki Gáborig szólalt fel az ügy ellen, ezek megfelelő nyilvánosságot kaptak, hiszen a támadás váratlan oldalról jött, és bár ez sok éve egyeztetett program a kormányzat és Baán László (a Szépművészeti Múzeum igazgatója, a Liget Budapest projekt kormánybiztosa) között, mégis lehet, hogy most sikerül megcsápanyozni a hajót.

Zoboki Gábor, a MŰPA tervezője a pályázati kiírással szemben nem a Városligetbe, hanem a budai Várba, a Szent György térre tervezte a Nemzeti Galéria épületét. Mit szól ehhez a radikális megoldáshoz?

Nemes gesztus volt, hogy a jeles sztárépítész kijelentette, nem kell a Ligetbe építeni semmit. Nekünk, városvédőknek ez nagyon jól jön, örülünk neki, hogy az egyébként valóban beépítetlen Szent György térre, vagy a Vár nyugati oldalára tervezett épületet. Ennél már csak egy jobb megoldást tudok: ha a Nemzeti Galéria marad a helyén. Nagyságrendekkel kisebb költség otthagyni, mint újat építeni. Épp elég nagy gond valamire használni a behemót királyi palotát, amely a maga idején is teljesen elhibázott koncepció szerint létesült, és senki nem tartotta értékes épületnek.

Mi a véleménye a budai Vár tervezett kormányzati funkciójáról?

Ha akarnak benne egy kis kormányzati reprezentációt, az elfér a Nemzeti Galéria és a Széchényi Könyvtár között, ott ki lehet alakítani reprezentatív helyiségeket, ahol bemutathatunk valamit a sosem volt történelmi pompából. A kormány néha rendezhet itt fogadásokat.

Nem szabad azonban elfelejteni, hogy ez egy álörökség. Ebben a királyi palotában soha nem lakott király. Itt Horthy Miklós kormányzó úr őfőméltósága lakott, korábban néhányszor megszállt benne Ferenc József. A dualista magyar állam önreprezentációjának eszköze volt, ami elfedte, vagy inkább ország-világ elé tárta a valóságot, hogy Magyarországnak nincs saját uralkodója, ezért a nagy palota többé-kevésbé mindig üresen állt. Műemléknek nem

műemlék. Ez egy 1890-ben épített közepszerű eklektikus épület, tehát nem szabad rá pénzt költeni. A politikai hatalomnak pedig a Parlament környékén van helye. Egyrészt elvi okokból, mert a nép szuverenitását az országgyűlés testesíti meg, és a dualista kornak aránylag az a legimpozánsabb épülete. Praktikus okból is, mert amíg a miniszterelnököknek és a különböző főméltóságoknak csak a Kossuth tér egyik oldaláról kell átmenni a másikra, az olcsó és egyszerű logisztikai kérdés. Mi lenne, ha az elfoglalt és terrortámadásoknak kitett főméltóságoknak naponta többször át kellene menni a Kossuth térről a Várba?

A Nemzeti Galériával szemben azt szokták felvetni, hogy kevésbé alkalmas kiállítóternek. Valóban így van?

Ezt nem muzeológusok mondják. Hasonlóan a Louvre-hoz és más királyi palotákhoz, a Nemzeti Galéria nagy és egymáshoz jól kapcsolódó belső tereivel rendkívül módon alkalmas erre a célra. Valóban, a bevilágíttósága nem ideális, a belső fényeket nem így képzeljük el egy múzeumi épületben, de ezt fillérekből meg lehet oldani. Tény, hogy a hetvenes években elvégzett felújítás a mai igényeknek nem felel meg. A hauszmanni épület sem volt ideális. Nem éri meg azt a mérhetetlen pénztömeget (ezermilliárdokról van szó), hogy az egyik nem ideális állapotból a másikba térjünk vissza. Komolytalan ez a felvetés egy fölig adósodott ország kellős közepén, ahol az ember tudná mire költeni a pénzét. Az ebben a nagy hazugság, hogy úgy tűnik, mintha a kormányzat a kultúrára áldozna. Ismeri a jereváni rádió viccét? “Nem osztogatnak, hanem fosztogatnak”[2].

A kultúra pénzét drága épületekre költik, olyan építőipari vállalkozók, beruházók és beszállítók javadalmazására, akiket a kormány szeret javadalmazni. Ebből a pénzből bővíthetnék a gyűjteményeket, támogathatnánk a múzeumokat és az oda látogató (vagy éppen nem látogató) szegény állampolgárokat. Esetleg megmenthetnénk a pusztulástól az elképesztő raktárhelyeken rothadó, nedvesedő, ázó kincseket, amelyeket az előző korszakok felhalmoztak, ez a mostani meg hagy elpusztulni. Ehelyett stadionokat és új, felesleges múzeumépületeket építünk. *Difficile est satyram non scribere* – mondta erre Juvenalis[3]. Nem tudok politikailag korrekt lenni, annyira felháborítónak tartom az egészet.

2015 áprilisában kerültek nyilvánosságra a Magyar Nemzeti Galéria–Ludwig Múzeum és a Néprajzi Múzeum

épületére kiírt tervpályázat eredményei. Presztízskérdésnek tűnik, hogy nagy külföldi építészirodákat hívtak meg a pályázatra.

Mi a véleménye a nyertes tervekről?

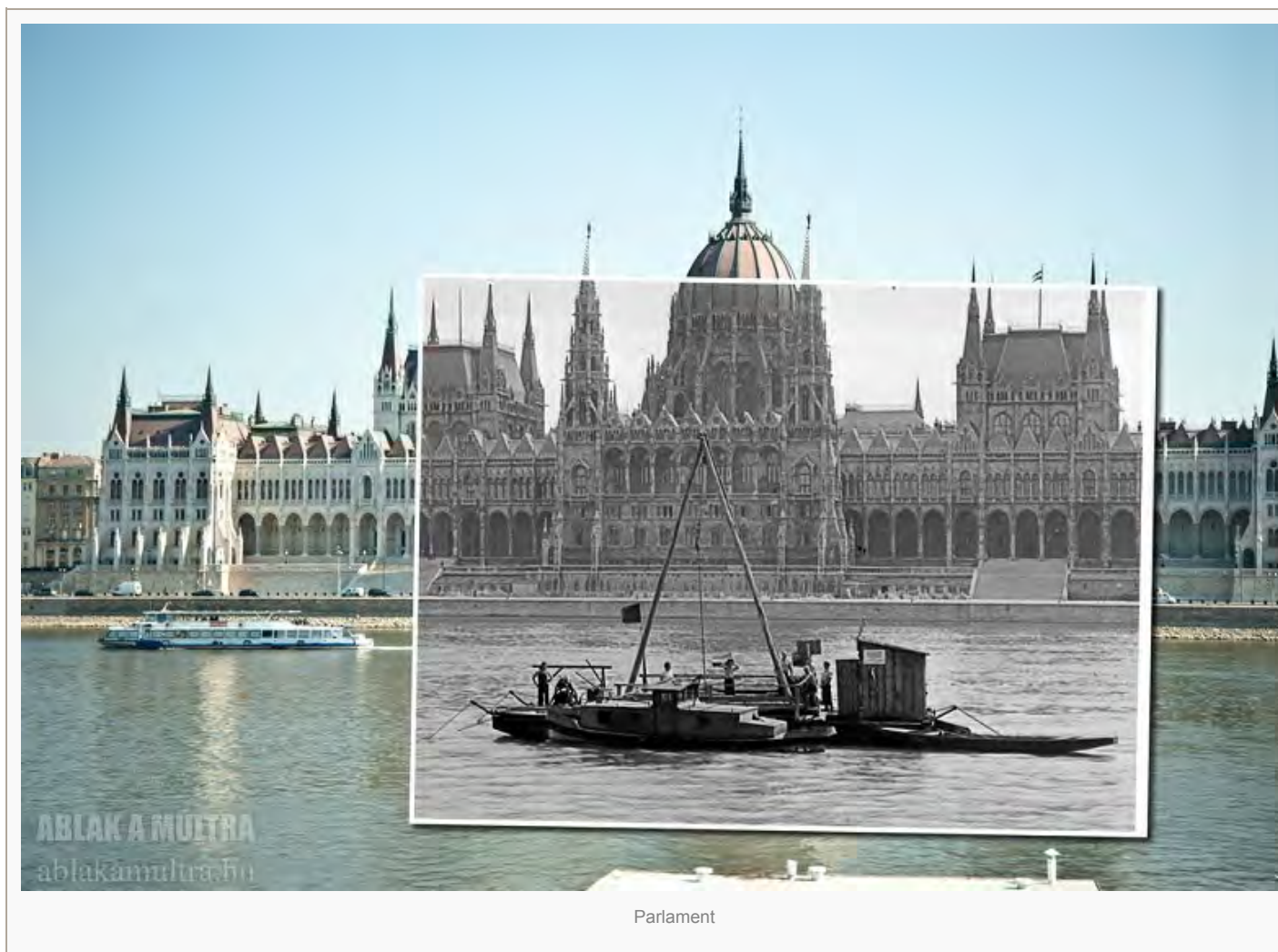
Jelentéktelen részletkérdés, de remekül sült el. Ez a blamázs döntő szög a projekt koporsójába és maguknak verték bele. Kiderült, hogy a norvég sztárépítész egy megépült tervének B változatát akarta elsütni ebben a távoli, balkáni országban. Ez a pofon ott ég Baán László arcán, és talán kicsit visszafogottabbá teszi egy időre. A japán építészek ufót terveztek Zene palotája címén a Vajdahunyadvártól pár száz méterre. Önmagában lehetnek a világon olyan parkok, ahova ilyen furcsa magamutogató épületszobrot el lehet helyezni, de itt a műemlék környezet kifejezetten kínossá teszi. Tipikusan olyan tervrajzról volt szó, ami papíron légiesnek tűnik, de a valóságban acél- és üveglábakon áll. Nincs szerencsénk ezekkel a japánokkal, a Nemzeti Galériára is elég erőltetett, pavilonos tervet adtak be. Nagyon rokonszenves a távol-keleti karaktere, de a Városliget közepén nem tudok vele mit kezdeni. Viszont egyéb előnyét nem látom, nem különösebben szép, nem különösebben múzeumnak való, ha csak nem a keleti nyitás részét képezi, hogy a Nemzeti Galéria pagodaszerű formát kapjon...

Néprajzi Múzeum

Zoboki Gábor (a MUT-MTA konferencián elhangzott) felvetése szerint a széleskörű szakmai egyeztetés hiánya miatt nincs konszenzus a múzeumi negyed esetében (sem). Múzeumi beruházásokról van szó, hol vannak a múzeumi szakemberek, kurátorok, művészettörténészek, muzeológusok?

„Pártunk és kormányunk” a legritkább esetben kérdez meg szakembereket, akár környezetpolitikai, akár oktatáspolitikai döntésekről van szó. A múzeumi szakmát maga Baán László képviseli a projektben, a szakma neki el- és lekötött része, valamint, akik féltik kisebb-nagyobb múzeumi állásukat, igazgatói széküket, nem szólalnak fel politikai tervekkel szemben. Akik nem hallgatnak, mint Marosi Ernő professzor vagy Mélyi József, ők már és még megengedhetik maguknak, hogy elmondják a véleményüket. Több múzeumi szakemberrel beszéltem, akik kétségbeesetten és felháborodottan tiltakoztak a terv ellen – de kéréssem ellen is, hogy ezt mondják el nyilvánosan egy konferencián. Meg is értettem őket.

Mi volt a Magyar Urbanisztikai Társaság városfejlesztési konferenciájának tanulsága azon kívül, hogy az építész szakma erőteljesen ellenzi a Liget Budapest jelenlegi terveit?

Biztos benne volt a felháborodásban, hogy eleve külföldi irodákat kerestek meg, nem is akartak magyarokat meghívni a meghívásos pályázatba, szerencsére ezen külön megsértődtek az építészek. Rengeteg jó megrendelést lehetne szétszórni a városban, ha építészek és városrendezők azzal foglalkozhatnának, miképpen lehetne az omladozó épületeknek új funkciót adni. Az építészek tudják, hogy az ő feladatuk nem az új épületek létrehozása mindenáron, hanem a városi szövet rehabilitálása és az ebbe minél elegánsabban és szerényebben illeszkedő új elemek megépítése.

Nagyon szép példákat találunk erre a budai első kerületben, a várkerületben, a vízvárosi oldalon és még másutt is a városban. A Millenáris épületegyüttes is ilyen, tehát jól tudják a leckét a magyar építészek. Ezzel szemben az építészeti társadalmon belül is kicsiny kaszt az olyan sztárépítész irodáké, akik éppen ennek az ellenkezőjéből akarnak üzletet csinálni. Abból, hogy a környezettel mit sem törődő, látványos, egyedi épületszobrokat hoznak létre, amelyek ennek az anyaggal és energiával pazarló mai késő modern kornak az emlékművei lesznek. *Memento mori*. Valójában pont abba pusztul bele civilizációnk, amit a belváros fölé álmodott Zeppelin-ház, vagy a szintén kifűthetetlen és szinte használhatatlan Cet vagy Bálna jelképez a Duna partján. Nem érdekel a használat, nem érdekel a takarékoság, nem érdekel az épített környezet, egyedül magamat akarom megmutatni, a technika végtelen lehetőségeit. *Hát tessék, urak, lehet, csak folyton folyvást* [4].

Persányi Miklósnak a Fővárosi Állat- és Növénykert igazgatójának nagyszabású fejlesztési tervével is ez a gond. A biodóm-projektről kevés szó esik, pedig az állatkertet „lefedő”, buborékszerű struktúra erőteljesen átforná a városképet.

Miért nem jó Budapestnek a biodóm?

A biodóm is része a városligeti tervnek, ezért foglalkozni kell vele. Ez volt a konferencia egyetlen disszonáns

előadása, ahol az előadók (Persányi Miklós főigazgató és Paulinyi Gergely, a tervező építész) egy többségünk által védhetetlen tervet védtek. Mi bajunk van a biodómmal? Először is az, hogy a helyszűkével küzdő fővárosi állatkert területéből elvesz, bevallottan csak kis mértékben szolgál állatok bemutatására. Nagyrészt sosem volt őslényekről meg vurstli-ról van szó, azaz a régi, sokak által kedvelt vidámpark helyén egy új, valószínűleg elég drága, így **kevesek által élvezhető** vidámparkot építenek fel, a szegény állatok rovására. Ez is a 'nem osztogatnak, hanem fosztogatnak' tipikus esete.

Van a témának városképi vetülete is: sokféleképpen magyarázzák, mutogatják, de a Városliget felől jól látható, meglepően csúnya, alakatlan szörnyeteg. Akármit ideologizáltak arról, hogy ez a rácsos acélszerkezet az ősmagyar és a távol-keleti motivikának szerencsés vegyülete, és még valahol a Vajdahunyad vár szerkezete is benne van. Persze, minden háromszög hasonlít valahol a többi háromszögre...

Miért kell mindenáron megalomán tervekkel kezdeni? Ha építenének a szép és népszerű pálmaház mintájára egy mai, ultramodern pálmaházat, de csak akkorát, abban is lehet vízi csodákat, növényeket betenni, a gyerekek abban is nagyon jól éreznék magukat. Persányi épp azzal büszkélkedett előadásában, hogy a tervezett biodóm azért lesz ilyen nagy, hogy kicsivel nagyobb legyen, mint Európa legnagyobb biodómja. Ne legyen! *Small is beautiful*. Legyen kisebb a legkisebb európai biodómnál és akkor majd tapsolunk neki.

Persányi csak az igazság felét mondta ki, ahogy Baán László és építész hívei szokták. Az igazság nagyobbik fele pénzkérdés. Minél nagyobb egy beruházás, annál drágább, és annál nagyobb a túlépítési lehetőség. Minél nagyobb, drágább és túlméretezettebb egy beruházás, annál nagyobb ennek a kommunikációs hányada, amelyet a beruházás elfogadtatására, népszerűsítésére, a közvélemény meggyőzésére és megvesztegetésére lehet fordítani.

A Liget Budapest részéről mennyire vették komolyan az alternatív, civil javaslatokat? (Például a Városliget+ terv, a Nemzeti Galéria maradjon a Budai Várban; a Néprajzi Múzeum kerüljön a Mária Terézia laktanyába.) Mi lenne az ideális megoldás a múzeumi negyedre?

Mivel a környezetvédők telhetetlen népség, már attól félünk, hogy valamilyen kompromisszumnál megáll a folyamat. Azzal nem érnénk be, ha egyik vagy másik múzeumot nem építenék meg a Városligetben, vagy nem ott építenék meg. Még a Zoboki-féle majdnem radikális megoldással sem. Az a minimál-program, hogy a Városligetbe egyetlen új múzeumépület se épüljön. Elsősorban a Liget zöldterületeinek érdekében. Ha végre lebontják a borzalmas Petőfi-csarnokot és még egy-két maradvány-épületet, akkor oda fákat kell ültetni, hogy a Ligetből végre ismét gyönyörű közpark legyen.

Emellett nagyon is elképzelhetőnek tartom, hogy a pillanatnyilag ingadozó kormányzati álláspont majd ott áll meg, hogy kössünk kompromisszumot. Világosak a keretek: beáldozzuk a Baán-féle projektet, cserébe kipucoljuk a királyi palotát a mindenkori kormányfő számára. Mi ebbe sem akarunk beletörődni. A budai Vár kulturális használatát szeretnénk megőrizni, és a kormányzati reprezentációt minimalizálni.

Mi lesz a következő lépés a Múzeumligettel szemben?

Szeretnénk kiadvány formájában megjelentetni a konferencia előadásainak szerkesztett változatát, lehetőleg sok képpel a bemutatott, hasznosításra váró műemléképületekről. Remélem, hogy elterjednek az esemény tanulságai a sajtóban, ez nagyon lassan megy. Ha Schneller István ellopta volna Zoboki Gábor csokornyakkendőjét, az ott lenne az internetes hírportálokon és a tévéhíradóban nyilatkozna még a csokornyakkendő is. Ha a Magyar Tudományos Akadémián rendezett konferencián átgondolt állásfoglalás születik egy városfejlesztési témában, arról a magyar sajtóban alig lehet olvasni. Ez a legnagyobb baj.

A jövőt nem ismerem, a múltat igen. Még 1988-ban sokáig tiltakoztunk a vízlépcsők ellen, aztán rendeztünk egy háromnapos tudományos konferenciát, aminek a végén a sajtó átállt mellénk. Még a környezetvédelmi minisztérium sajtófőnöke is – Persányi Miklósnak hívták. Utána a sajtón keresztül a hír eljutott az emberekhez, és heteken belül olyan tüntetések lettek, hogy nem képletesen körbeérték a pesti Duna-partot, két hídon keresztül élőlánc formájában vagy húszezer embert csődítettek a Parlament elé. Elértük, amit akartunk. A hiányzó láncszem most nem a közfelháborodás, nem a felelősen gondolkodó értelmiség, hanem a kommunikáció. Az állítólag demokratikus interaktív és webkettes elektronikus média korában a köztér, a nyilvánosság tere *járhatatlan*. Ezért ma egy erőszakos politikai akarat végrehajtásának sokkal jobbák az esélyei, mint a kései pártállam idején.

[1] MUT-MTA “Mindent a maga helyén” Városfejlesztési konferencia, 2015. április 17. Magyar Tudományos Akadémia

[2] Klasszikus jereváni rádiós vicc:

– Igaz-e, hogy Moszkvában a Lenin téren Volvókat osztogatnak?

– A hír igaz – közli a jereváni rádió –, azzal az apró korrekcióval, hogy nem Moszkvában, hanem Leningrádban, nem a Lenin téren, hanem a Moszkva téren, nem Volvókat, hanem Volgákat, és nem osztogatnak, hanem fosztogatnak.

[3] Juvenalis, „Nehéz nem írni szatírárt”, 1.30–32, Szatírák, i.sz. 120

[4] Török Sándor, *Egy ember eltűnt a hegyekben*. IN Nyugat, 1934 6. szám

felső kép | Gellért tér, ablakamultra.hu